

Tihi, značajni jubilej...

Vrijeme je krvavo, gladno, nesigurno: za proslave i jubileje najmanje podesno. Pa ipak četiri stota obljetnica osnutka Družbe Isusove sasvim pristaje u taj isprelamani okvir dvadesetog vijeka, u to agonijsko lomljenje staroga, artifičijelnoga, truloga, u to mučno traganje za zdravim, čvrstim, novim, a ujedno vjekovnim.

Družbi Isusovoj je suvremeno raspadanje »Novoga vijeka« tako blizu, tako iznutra shvatljivo, jer njeno providencijalno radanje vremenski spada u porođajne grčeve toga »novog« doba. Da, ona je prva snažna i povezana reakcija živog organizma Crkve na intoksikaciju protivurječnih i beznačajnih načela, kojim su duševno siromašni protestantizam sa svojim još oskudnijim privjeskom racionalizmom, te poganski shvaćena i mesa puna renesansa počeli da principijelno rastaču božansko-čovječansku stvarnost mističnog tijela Kristova, ideju i stvarnost kraljevstva Kristova, da likvidiraju Boga u svijetu i dosljedno tome zajednicu u društvu, čovjeka u čovječanstvu.

Družba je u svojim povojima gledala radanje tog razornog crva »novoga« vijeka, ona danas u svojoj četiri stotoj godišnjici promatra njegove posljedice: tragičnu »kulminaciju« jedne dekrizijanizirane, obezbožene i dosljedno tome obeščovječene »civilizacije«. Ona danas nakon četiri vijeka svoga opstanka prisustvuje ahumanom istrebljivačkom ratu, kojim dva idejno i vremenski prva protestantska naroda nastoje zbrisati jedan drugoga s lica zemlje.¹ Njemačka i Engleska prve su inkarnirale protestantski princip u svom kulturnom, socijalnom životu, prve su stvorile tip dekrizijanizirane-lajicizirane civilizacije. Epilog: nakon četiri stoljeća se baš one međusobno razaraju do u korijen.²

★

Lojola, kroz koga je u počecima toga rastakanja voljom Providnosti progovorio uporni vitalitet i realistički instikt katolicizma spojen s dubokim mističkim uranjanjem u transcendentalnu stvarnost, nije se gubio ni u sterilnom jadikovanju, ni u samodopadnim konstatacijama o nepopravljivoj »pukvarenosti svijeta«, ni u pasivnom i komotnom zurenju u film duhovnog i socijalnog razaranja, koje je ispražnjavalo dušu i kidalo tijelo Evrope.

On je svijestan da se centrifugalno rastvaranje i anormalne prirasline periferijskih sila odstranjuju samo dubokim intimnim prijanjanjem uz najnutarnije, najpunije središte svega; da čovječanstvo nalazi i obnavlja sebe ne kađenjem raznim apstrakcijama s velikim inicijalima, nego nalazeći i obnavljajući konkretnog čovjeka — konkretnog t. j. u svim njegovim dimenzijama, horizontalnim i vertikalnim uzevši ih u oba smjera i lično i socijalno; da taj čovjek — a s njim i čovječanstvo — potpuno otkriva, usredotočuje i polarizuje sebe istom, kad svijesno pronade svoju transcendentalnu puninu, svoju autentičnu totalitarnost, koja sve obuhvaća i sve oslobađa, sve zahtijeva i sve daje, sve ispražnjuje i sve ispunjava — Boga.

Stoga Ignacije u svojim na oko banalnim u stvari genijalnim duhovnim vježbama, koje su zapravo njegovo najveće djelo,³ odraz, sadržaj i izvor autentične ignacijanske dinamike, uranja čovjeka u ono nasredišnjije u čovjeku, u onu jeku vječnosti i tendenciju prema neizmjernosti — njegov duh, njegovu dušu. Tu dušu oslobađa od svega onog, što ju sapinje i koči, što ometa njen zalet u Neizmjernoga, njenu indentifikaciju s Beskrajnim, njeno stapanje s jedinstvenom Trojicom.

¹ Sekundira u tome zemlja u kojoj je poganski oblik renesanse i akrišćanskog makiavelizma — a u najnovije vrijeme i protestantske hegelonietzscheovštine — našao priličnog odjeka; do nedavno je u toj pogrebnoj koračnici učestvovala i nacija, u kojoj je emancipirani racionalizam »revolucije« i službeni lajicizam »republike« petrificirao gotovo sve državne institucije.

² Nije baš slučajno da je i Družba svoje prve udarce — bilo krvave, bilo podmukle — primila baš u krilu tih dvaju naroda.